

ALGUNS ASPECTES DE L'ESTRUCTURA ECONÒMICA DE LA CONCA DE BARBERÀ

Maties VIVES i MARCH

Sens dubte, a l'hora d'escriure quelcom relacionat amb plantejaments de tipus econòmic, és important que l'autor tingui clares les finalitats que persegueix i els mots que utilitza: el grapat de variables o factors diferenciats que intervenen en tot procés econòmic; les dificultats per abordar el cicle productiu en la seva globalitat; la consideració, científica o no, de la pròpia teorització econòmica; etc....., són aspectes d'una mateixa qüestió que fan més necessari que en d'altres camps, situar amb precisió els objectius que hom pretén aconseguir.

En el cas que ens ocupa, l'objectiu no és altre que provocar el debat, encetar la discussió entre els diferents sectors socials presents a la Conca de Barberà, entre els estudiosos i entre els qui manifesten interès pel tema, a l'entorn del passat, del present, però —sobretot— del futur econòmic —i per tant polític i social— de la nostra comarca.

Hom s'alegra que això es pugui fer des de les pàgines d'un *Aplec de Treballs* d'un Centre d'Estudis, car està plenament convençut que aquests no han d'ésser tan sols “museus de les idees” (dit sense cap altra connotació que l'estrictament literària), o “centres de reflexió sobre el passat” (i hi ha qui pensa que com més llunyà, millor), sinó vehicles al servei del conjunt de la població, per tal de propiciar debats, també sobre el futur, i, això sí, des d'unes bases mínimament científiques.

I

Dit això, voldria aclarir que en la meua opinió caldria centrar el treball dins l'àmbit territorial d'allò que hom anomena "Conca estricta", és a dir, els 11 pobles que donen forma a l'espai territorial que va des de Rocafort de Queralt a Vilaverd, i de Barberà a Vallclara. (Vilanova de Prades mereixeria un comentari a part). No hi ha dubte, per al sota-signant, que la comarca (o la sub-comarca si algú ho prefereix) de l'anomenada Segarra tarragonina, es configura sobre les bases d'uns modes de producció, i per tant de vida, completament diferents dels de la Conca en sentit estricte.

Per tant, *des del punt de vista estrictament econòmic, estic convençut que l'anomenada Conca de Barberà en la divisió territorial de 1936, és en la realitat, dues comarques, amb processos productius diferenciats, amb nivells de renda diferents, amb sistemes de comunicació i centres d'atracció no coincidents, i, com a conseqüència de tot això, amb voluntat política de configurar administrativament i territorialment dues unitats diferenciades. És obvi que aquesta voluntat es farà palesa en el seu dia, i que el fet que es pugui definir com a tal en la futura divisió territorial i organització administrativa de Catalunya dependrà, lògicament, del model escollit per a la globalitat del Principat (base comarca o base vegueria; manteniment o no de les províncies: Catalunya província única o no; nivells de competències de cada organisme o institució; etc...), però que quedi clar que, en la meua opinió, tant els trets poblacionals, com els tipus de monocultius agrícoles, com els mecanismes i graus de desenvolupament industrial i del sector serveis, avalen aquella opinió diferenciadora de dues comarques.*

Per això, en la mesura en què sigui possible, quan parlem de Conca en aquest escrit ens estarem referint només als 11 pobles suara esmentats i al conjunt territorial que conformen; no obstant això, la deficient infraestructura estadística del nostre país farà sovint necessari referir-se a la Conca de Barberà en la seva acepció tradicional d'ençà la Generalitat republicana; quan sigui així, l'anomenarem Conca (1936) per tal de fer possible una millor lectura de les xifres emprades en cada cas, intentant, alhora, no ferir cap susceptibilitat de ciutadà pro-una-sola-comarca.

II

Si hom hagués de definir amb una sola frase la conclusió d'aquesta aproximació a l'estructura econòmica de la Conca de Barberà (en endavant la Conca), es podria dir que *la nostra comarca és una comarca a mig fer*. És una comarca amb trets contradictoris en el seu bell mig, que fan evident l'existència de potencialitats no plenament desenvolupades, i alhora de "colls d'ampolla" en els mitjans de producció; tots aquests elements han de servir de major estímul al debat sobre el futur econòmic de la Conca.

D'una banda hi ha una forta regressió poblacional; d'una altra hi ha la presència d'un 25% del total dels habitants de la Conca que són menors o estudiants, és a dir, persones que encara no han acomplert la seva preparació prèvia a la incorporació al procés productiu, al temps que l'índex de jubilats i pensionistes es situa poc més enllà del 9'5% del total de població (situació més que acceptable). Podríem dir, per tant, que ens trobem davant d'una *comarca amb un alt índex de participació en el treball*.

És una comarca que ha iniciat el trànsit, des de la seva tradicional base agrícola cap a una altra d'industrial, però sense desmontar aquella ni consolidar amb fermesa la segona. És a dir, s'ha anat configurant un canvi profund en els modes de producció, i en la relació home/dona-treball; aquest fet no ha repercutit suficientment en el conjunt de les relacions socials, que han seguit mantenint un component fortament agrícola, o, si algú ho prefereix, de "psicologia-page-sa", la qual cosa genera contradiccions a l'hora de l'anàlisi social al que més endavant intentarem aproximar-nos.

És una comarca *desequilibrada en relació a les del seu entorn*, Alt Camp, Baix Camp, Garrigues, però *també desequilibrada internament*. Les bases econòmiques de Montblanc o de Sarral tenen poc o res a veure amb les de Rocafort o Blancafort (p. e.); el manteniment o no d'una base estrictament agrícola, la disposició o no d'aigua per a rec, el pas o no del ferrocarril o de l'autopista, etc..., han anat configurant models diferenciats a cada localitat, que defineixen un interior poc equilibrat (fonamentalment en el camp del sector serveis), i un conjunt desequilibrat en relació a l'exterior (fonamentalment en els sectors secundari i terciari).

És una comarca *sense vertebració en el terreny polític*, que ha estat incapaç de cercar instruments de relació institucional d'abast comarcal, la qual cosa ha restat força a la comarca en el seu conjunt, i,

a l'ensem, a cada municipi en particular. El grau d'amistat de cada alcalde amb els successius règims polítics d'aquest país, o, de forma més recent, amb les forces polítiques que ostenten la majoria de govern (central o autonòmic), ha anat definint també, part d'aquells desequilibris interns, alhora que impedia la consolidació de fórmules estables de relació comarcal entre institucions locals i/o de caire econòmic-social.

La Conca exporta mà d'obra qualificada i capital (fonamentalment especulatiu) cap a la resta de comarques de Catalunya, sense rebre res a canvi, al mateix temps que veu créixer al seu si el sector serveis —contràriament a allò que caldria esperar— dins l'ortodòxia de l'economia de mercat d'una comarca que alguns anomenen “pobra”, i d'altres “marginada” (jo no estic d'acord amb cap de les dues imputacions). L'anàlisi financera dels vectors de capital, que avui no podem fer per una clara mancança de dades a nivell comarcal, ens permetria demostrar com de l'estalvi dels habitants de la Conca es deriven inversions no plenament productives en d'altres indrets; és obvi que aquest fenomen és especialment significatiu en moments en què les classes socials més benestants es permeten una major acumulació de capital (1963-1970), però això no vol dir que aquell flux hagi desaparegut. El destí habitual d'aquells fluxos no era altre que la compra d'immobles en les grans ciutats de la costa, amb finalitats típicament especulatives o d'arrendaments a cànons relativament elevats.

III

Hem dit abans que la Conca és una comarca amb una forta regressió poblacional, que ha passat de tenir 29.869 habitants l'any 1857 (Conca-1936) a tenir-ne 27.520 l'any 1900, i tant sols 18.268 l'any 1980. Això vol dir, en termes relatius, que hem passat de representar l'1'4% del total poblacional de Catalunya (any 1900), al 0,37% (l'any 1970).

	% s/ població total de Catalunya	
	1900	1970
Baix Camp.....	2'93	1'80
Baix Ebre	2'36	1'26

Tarragonès.	2'32	2'07
Alt Camp.	1'75	0'59
Montsià.	1'68	0'90
Ribera d'Ebre.	1'57	0'48
Conca de Barberà.	1'40	0'37
Priorat.	1'18	0'24
Terra Alta.	1'17	0'29
Baix Penedès.	0'87	0'42
Barcelonès.	29'11	45'29
Vallès Occidental.	3'73	8'97
Baix Llobregat.	2'35	6'87

Font:4

Tal i com es pot observar en el quadre anterior, la regressió és un fet, comú a la totalitat de les comarques que formen l'anomenada província de Tarragona, degut fonamentalment a l'extraordinari creixement de Barcelona i el seu cinturó industrial. A les nostres contrades aquella regressió és inversament proporcional al nivell de creixement industrial i a la proximitat a la costa; d'aquesta manera podem observar com l'ordre establert en el quadre per l'any 1900 (de major a menor participació en el global de Catalunya), queda degudament alterat per l'any 1970, en base a aquells dos elements abans apuntats. No cal dir que la Conca restà lluny del creixement industrial suficient, com lluny resta encara de la costa mediterrània.

Tanmateix, aquest fet genera una baixa densitat (26 hab/km²), molt inferior a la del conjunt provincial (69 hab/km²) i a la global del Principat (160 hab/km²).

Al costat d'això cal assenyalar que la població de la Conca està extraordinàriament concentrada. L'any 1980, d'un total de 14.376 habs., 11.468 (79, 70%) vivien en quatre nuclis de població: Montblanc (5.291), l'Espluga de Francolí (3.507), Sarral (1.466), i Vimodri (1.204).

A la llum de les xifres del quadre d'habitants de dret, s'observa que és en el període que va de 1960 a 1977 quan es produeix la més forta reducció poblacional en els municipis petits de la comarca, sense, però, que el total comarcal es modifiqui excessivament. Aquest fet té explicació, en part, per aquell procés de concentració de pobla-

HABITANTS DE DRET

	1960	1977	1978	1979	1980
Barberà	834	495	502	497	438
Blancafort	758	500	482	481	435
L'Espluga de Francolí . . .	2.912	3.437	3.549	3.580	3.507
Montblanc	4.545	5.245	5.288	5.354	5.291
Pira	473	388	393	394	382
Rocafort de Queralt	525	320	314	307	309
Sarral	1.444	1.572	1.560	1.545	1.466
Solivella	1.144	873	877	872	851
Valldara	172	96	93	92	80
Vilaverd	576	435	433	438	413
Vimbodí	1.255	1.225	1.230	1.224	1.204
Totals Conca de Barberà . .	14.638	14.586	14.721	14.784	14.376
Sta. Coloma de Queralt . . .	3.043	2.799	2.788	2.762	2.743
Total Conca (1936)	20.403	18.467	18.716	18.761	18.268

Font: 4 i 1

ció en quatre grans nuclis (Montblanc, l'Espluga de Francolí i Sarral creixen en xifres absolutes), degut al tipus de procés industrialitzador que es dona a la Conca.

En funció d'això, és obvi que en tot plantejament o programació econòmica de futur cal tenir present aquests quatre punts de concentració poblacional, situats precisament en els eixos definits per un dels elements claus per al futur de la Conca: l'aigua.

Cal dir també, que l'índex d'immigració és de l'ordre del 15% sobre el total de població, la qual cosa ha fet possible una tranquil·la integració i adaptació dels catalans d'immigració, i el manteniment de l'hegemonia cultural per part dels catalans d'origen.

L'estructura de la població, un cop enllestit el procés industrialitzador de finals dels anys 60, era: agricultura (16'3%), indústria i serveis (24'3%), dones de la llar (27'1%), menors d'edat i estudiants (23'6%), i jubilats i pensionistes (9'5%): una estructura que està lluny encara dels models europeus, però que serveix, si més no, per començar a qüestionar la valoració que sovint es fa de la Conca com una comarca eminentment agrària.

IV

Com tantes comarques de Catalunya i del conjunt de l'Estat, la Conca té un origen purament agrícola que defineix encara avui la seva "forma de ser" i les seves estructures socials, sobretot en aquells municipis que no s'han vist sotmesos al creixement industrial de la dècada dels seixanta.

No obstant això, el sector primari presenta avui greus deficiències. La primera és, sens dubte, l'edat mitjana dels seus actius. Efectivament, la mitjana d'edat dels pagesos de la Conca és actualment de 54'3 anys; un 50'7% de pagesos per compte propi tenen més de 55 anys, i d'entre ells un 46% més de 65. És evident que aquest fet —que cal entendre— és un seriós "handicap" per a la modernització de l'agricultura a la Conca, i —junt al poc rendiment del darrers anys, que han estat força dolents—, és un obstacle important per a l'estímul de noves inversions en el sector.

PAGESOS PER COMPTE PROPI

34 anys	de 35 a 54 anys	de 55 a 64 anys	66 anys
4%	45'1%	27'4%	23'3%

Font: 5

D'altra banda, la pèrdua d'actius és una constant. La població activa agrària l'any 1970 era de 2.795 unitats, mentre que l'any 1975 era, tan sols, de 1.915. Aquest fet, que implica que només en cinc anys la nostra comarca ha perdut un 32% dels seus pagesos, s'explica, en part, pel desenvolupament industrial de la comarca els anys 60, en part per la pròpia crisi del sector i, en part, pel propi fet biològic de la desaparició física de pagesos, els fills dels quals no desitgen seguir el camí dels seus pares. No obstant això, aquest fet ve acompanyat d'una reducció important del nombre d'explotacions (més d'un 40, 41%), la qual cosa cal qualificar de positiva, perquè comporta, en idèntic període, un increment de la dimensió mitjana de les explotacions, que ha passat d'ésser de 13'22 Hes. (l'any 1962), a 18'40 Hes. (l'any 1972), és a dir, un increment mig del 39% . (Vegeu quadre de la pàgina següent).

	Variació n.º explotacions (1962-72)	Hores de treball agrícola / Ha.	Sup. regada / Sup. total	CY / Ha.	Ha. aparceria + arrendament + d'altres %
					Ha. Propietat
Barberà	> -35%	de 200 a 300	inapreciable	d'1 a 2	de 50 a 80%
Blancafort	de -20% a -35%	de 100 a 200	inapreciable	d'1 a 2	de 10 a 30%
L'Espluga de F.	> -35%	de 200 a 300	inapreciable	< 1	de 30 a 50%
Montblanc	> -35%	< 100	< 10%	d'1 a 2	de 50 a 80%
Pira	de -20% a -35%	de 200 a 300	inapreciable	d'1 a 2	de 80 a 100%
Rocafort	> -35%	de 100 a 200	inapreciable	d'1 a 2	de 50 a 80%
Sarrià	> -35%	de 200 a 300	inapreciable	d'1 a 2	de 50 a 80%
Solivella	> -35%	de 100 a 200	inapreciable	d'1 a 2	de 80 a 100%
Vallclara	de 0 a -10%	de 100 a 200	inapreciable	d'1 a 2	de 10 a 30%
Vilaverd	de -20% a -35%	de 200 a 300	< 10%	d'1 a 2	de 0 a 10%
Vimbodí	> -35%	de 100 a 200	inapreciable	d'1 a 2	de 10 a 30%

En aquest terreny cal situar el fenomen de l'aigua com un dels "colls d'ampolla" condicionants del futur. Al qui subscriu aquestes ratlles no li fa cap por afirmar que, de seguir les actuals tendències pluviomètriques, sense regulació del Francolí en el tram que va des del seu aflorament fins a l'estret de La Riba, i alhora sense un aprofitament coordinat i programat de les aigües subterrànies de la Conca, difícilment hi haurà una sortida progressista per a la nostra agricultura.

El fet que la Conca tingui tan sols un 2'65% de les Hes. de conreu en regadiu és, òbviament, un fet negatiu que només podria compensar-se si l'autoconsum a la comarca en relació amb les produccions pròpies fos una realitat, però aquest és un fenomen difícilment assolible des d'una òptica de comarca fonamentalment productora de vi, i alhora, sense uns centres de consum-urbà suficientment importants. Tanmateix, el model d'autoabastament és impensable en una comarca que representa el 0'3% de la població total de Catalunya i produeix al mateix temps (en percentatge sobre el total català), l'1'5 de tubercles, l'1'9 de lleguminoses-gra, l'1 d'hortalisses, el 2'2 d'ametlles, l'1'8 d'avellanes, l'1'1 de porc d'engreix, l'1'4 d'oví, l'1 de conills, juntament amb el 9'8% de gallines i el 7'6% de vi que defineixen agrícolament la Conca de Barberà.

A aquesta situació cal afegir l'aparició del fenomen del "temps parcial", com un dels trets definidors del model agrari de la Conca en l'actualitat, i del model de relacions socio-laborals alhora. Efectivament, amb dades d'enquesta de l'any 1972 (encara vàlides), entre un 35 i un 50%, els pagesos de la Conca dediquen més de la meitat del seu temps de treball a fora de l'explotació agrícola; tanmateix, d'un total de 2.585 pagesos, només 1.685 (un 65%) tenen com a dedicació principal la seca explotació agrícola. És obvi que aquest fet ve motivat fonamentalment per l'aparició a la Conca del fenomen industrialitzador a les darreries dels anys 60, que genera un notable increment de rendes. Ara bé, també produeix un reflux en les inversions agrícoles; un desinterès per la modernització de les explotacions, que funcionen més com a mecanismes d'autoconsum familiar, o de sobre-sou, que com a autèntiques explotacions agràries de les que hom espera el nivell de rendabilitat que li permetrà viure de la terra; un baix nivell d'activitat sindical a l'interior de les empreses; i, com a conseqüència del propi "temps parcial laboral", uns salaris reals per sota dels desitjables.

No cal dir que en una hipòtesi de futur cal preveure la desaparició del "temps parcial" a l'agricultura, si de veritat volem un sector

primari modern i en condicions de competitivitat a Europa; això ha de comportar una situació salarial a les empreses industrials també equiparables a Europa, alhora que un increment de la oferta de llocs de treball, com a conseqüència de la redistribució de l'ocupació existent.

No voldria acabar aquest breu comentari a l'entorn de l'agricultura a la Conca, sense tractar dos temes que em semblen especialment importants: el fenomen cooperatiu i el tractament a donar a la dialèctica "especialització en monocultius" versus "diversificació productiva".

Hem dit abans que el nombre d'actius pagesos a la Conca era de 1.915 l'any 1975; doncs bé, el nombre de socis de les cooperatives agrícoles aquell mateix any era de 4.036. És obvi que d'aquesta constatació cal deduir-ne la necessitat d'un canvi en aquella tendència si hom creu en una agricultura de futur; no pot ser que del total de rectors d'una empresa, només un 44% siguin treballadors del ram, i d'aquests entre un 35 i un 50% no tinguin com a principal activitat l'agrícola.

Les cooperatives han d'unir a la seva finalitat social i als seus valors intrínsecs la voluntat de millorar la rendabilitat de les explotacions agrícoles dels seus associats, i si no tenen aquesta mentalitat, no serveixen per al combat comercial dels nostres dies.

Per tant, entenc que cal un replantejament a fons del tema; que ens cal un cooperativisme conservador en les arrels del propi sistema a la Conca, però profundament renovador en els quatre aspectes que poden definir el cooperativisme modern: elaboració, comercialització, base financera, i òrgans de gestió; i difícilment farem aquesta renovació si un mínim del 71% dels associats no depèn econòmicament de la terra per a la seva subsistència. És un tema a discutir car la solució no és fàcil, segur que és dolorosa, i, en qualsevol cas, serà malinterpretada per un sector dels associats a les cooperatives de la Conca.

El tema de la base productiva és l'altre tema que crec que mereix un tractament diferenciat. La Conca és una comarca de monocultius: cal modificar aquesta situació?; jo crec sincerament que no. Mes enllà de les anàlisis edafològiques que puguin indicar-nos el millor o pitjor grau d'adaptació dels conreus a la terra, és obvi que la Conca té unes limitacions estructurals pròpies que cal tenir present: manca d'aigua, que ens mantindrà en l'actual situació de secà i amb dificultats per modernitzar la base productiva; extensió del fenomen del "temps parcial", abans comentat; autoconsum insuficient; i estat actual de les plantacions. Per tot això, crec que es oportú deduir-ne

que allò que ens correspon és millorar productivitats dels conreus actualment existents, millorar-ne els mètodes d'elaboració, etc. però mantenir fonamentalment les produccions.

D'un total de 26.468 Hes. de conreu (Conca-1936), 14.223 (53'7% del total) estan dedicades al blat (5.101) i a l'ordi (9.122), i 8.586 (32'4% del total) a la vinya; queden, per tant, per a la resta de conreus —de tots— només un 13'9% de la superfície conreada. En aquesta situació, i ateses les limitacions assenyalades en el paràgraf anterior, sembla obvi que la Conca ha de fer un gran esforç col·lectiu per millorar les seves produccions de vinya, per professionalitzar totalment l'elaboració del vi, per cercar mecanismes comercials propis, i per establir la base financera de suport a tot aquest procés, com a única sortida, no incompatible amb l'increment de superfície ocupada per altres conreus, un cop resolt el tema de l'aigua.

Un idèntic esforç caldria realitzar en el terreny avícola. És un sector la producció del qual representa un 9'8% del total català, i a l'ensens un 2'1% del total estatal. Tanmateix si a aquest fet hi afegim que la producció ramadera de la Conca representa un 44% de la producció total agrària comarcal (que és aproximadament de 1.330 milions de pessetes —1'9% del total català—), no tenim cap dubte en afirmar que les institucions comarcals i locals, i més enllà el conjunt de la societat, caldria que vetllessin per aquest sector, en idèntica mesura en què caldria esperar del sector un millor comportament envers aquesta societat en època de vaques grasses. Aconseguir l'estabilitat de rendes en el sector avícola no pot fer-se només via mercat; calen, per tant, mecanismes compensadors que són, per definició, estranys a la pròpia llei de l'oferta i la demanda.

V

La major part dels comentaris realitzats fins aquí serviren, de forma parcial, per al tractament de comarques de característiques similars a la nostra llevat de les petites peculiaritats de cadascuna d'elles. En aquest marc, l'element de diferenciació de la Conca, en relació a l'eix Terra Alta-Priorat-comarques centrals de Catalunya (eix que alguns autors qualifiquen com a "eix de pobresa"), és el desplegament industrial dels anys 60, que d'una banda va representar un notori increment de rendes, d'una altra va representar una cobertura provisional en front de l'inici de la crisi econòmica dels 70, i finalment va

configurar un model social propi que genera avui, vint anys després, dificultats addicionals a l'hora d'enfrontar-nos amb la recessió econòmica que ja esquitxa la nostra comarca.

Sense cap ànim de crítica, però amb voluntat de situar el conjunt de circumstàncies —positives i negatives—, que varen envoltar aquell desplegament (fonamentalment positiu), hem de parlar del fet que es va produir sense cap mena de planificació ni d'ordenació del territori, la qual cosa, al marge del propi fet urbanístic, genera costos addicionals a les empreses, malbarata energia, i constitueix un clar element d'irracionalitat que ha pogut afectar les expectatives de noves inversions. Tanmateix, un altre aspecte negatiu d'aquell desplegament industrial és el fet que l'element aigua no és tingut en compte a l'hora de definir el tipus d'indústria a instal·lar a la Conca, i que les instal·lacions i la ubicació de les fàbriques es realitzen al marge d'aquella consideració. Finalment, cal situar el fet que el salari real de la Conca representava un notable abaratament en el cost final del producte, i que l'aparició d'una certa indústria auxiliar "sommersa" reblà el clau dels atractius inversors, base-salari, en determinats sectors productius que no tenien, ni tenen avui, una excessiva projecció de futur.

Dit això, cal explicar que la dinàmica industrial a la Conca, en el període 1963-1968, va ser la més alta de Catalunya en termes relatius. Aquest fet, poc significatiu en termes absoluts car partíem de situacions molt deficitàries, és, en canvi, extraordinàriament rellevant a nivells estrictament comarcals. Tanmateix, no es pot oblidar que la Conca, que representa només un 0'3% del total poblacional de Catalunya, va generar en aquells cinc anys un 1'13% del total de llocs de treball creats al Principat.

Anys	Noves empreses	Llocs de treball
1964-1967	3	320
1968-1971	1	16
1974	3	65
1975	6	152

Font: 1

És en funció d'això que ens permetíem assenyalar a l'inici d'aquest treball que la Conca era una comarca en trànsit cap a una societat industrialitzada. Només en el període 1964-1967, la població ocupada en el terreny industrial creix en un 42'8%, i aquest no és un

fet aïllat: l'any 1975, ja iniciada la crisi a nivell mundial, la Conca incrementa els llocs de treball en un 6'5% sobre el total ocupat llavors.

CONCA (1936)

	1964	1970
Centres de treball	167	217
Població ocupada	1.594	2.276
% sobre ocupació provincial.	39%	46%

Font: 1

Aquesta situació de creixement inversor, inicia una forta davallada a partir de 1979, de forma que les noves inversions passen de ser un 4'3% sobre el total provincial l'any 1979 a un 0'01% l'any 1981, i el nombre de llocs de treball creats passa respectivament del 5% al 0'22% en idèntic període.

CONCA (1936)

% SOBRE TOTAL PROVINCIAL

	Valor inversions	Llocs de treball creats	Coefficient
1979	4'30	5'00	+ 0'70
1980	0'27	2'51	+ 2'24
1981	0'01	0'22	+ 0'21

Font: 1

El quadre anterior, al marge que deixi plena constància del reflux inversor abans esmentat, indica clarament que la rendibilitat unitària invertida a la Conca és molt superior, socialment parlant (lluita contra l'atur), a una unitat monetària invertida per terme mig en qualsevol de les comarques que configuren la província de Tarragona, fet que no hauria de passar desapercebut als nostres governants, i a aquells qui tenen la responsabilitat de crear estímuls al desenvolupament econòmic i a la lluita per l'ocupació a casa nostra.

Tanmateix, si això és així, cal pensar que estimular a la Conca la creació d'un moviment cooperatiu i de societats anònimes laborals, en el terreny industrial i de serveis, de forma que s'aprofités l'alt índex de participació en el treball de què parlavem a l'inici d'aquest article; les potencialitats del canvi en el marc estructural de l'economia de la Conca; i aquell alt índex d'utilitat social per unitat d'inversió, es

construís a la Conca, amb el suport polític i financer de les corporacions locals, una xarxa productiva de línia de resistència enfront la crisi que ja comença a fer estralls en els sectors més atzarrats de la nostra base industrial (fonamentalment tèxtil i fusta).

Dos elements més avalen aquesta tesi:

a) A la Conca, la concentració industrial té una base de petita empresa, i

ANY 1979. CONCA (1936)

NOMBRE DE TREBALLADORS

	≤ 50	de 51 a 100	≥ 101
Empreses	287	7	4
Treballadors	1.610	508	518

Font: 1

b) El trànsit cap a una societat industrialitzada, des d'una societat agrícola:

CONCA (1936)

	1970	1975	% variació
Població activa agrària	2.795	1.915	- 68'5
Població activa industrial	2.276	2.829	+ 24'3

Font: 1

Tanmateix, és evident que aquell desplegament industrial no ha estat, ni molt menys, uniforme a tota la comarca; així, i tan sols en el període 1968-70, Montblanc concentra el 78% del total invertit.

ANY 1978. CONCA (1936)

	Total comarcal	Montblanc	L'Espluga de Francolí	Saral	Vimbodí
Número d'empreses	298	91	59	46	12
Número de treballadors	2.577	1.136	550	218	113

Font: 6 i 1

Arribats aquí, és obligat de definir-nos enfront del futur. En primer lloc, respondre a la pregunta si cal o no cal estimular el creixement industrial a la Conca; la resposta de l'autor és inequívoca: sí; en base a una programació coherent de la oferta de sòl industrial i sense perdre les característiques bàsiques que configuren la nostra comarca com d'atractiva per al sector turístic, i globalment agrícola en l'àmbit estrictament territorial.

El marc d'actuació per aquell impuls és clar: bones comunicacions (Autopista i ferrocarril); proximitat al triangle Tarragona-Reus-Valls, i a l'aeroport de Reus i al port de Tarragona; preus dels terrenys en bones condicions d'oferta; insuficiència, això sí, d'aigua; nivell reduït de salaris reals; ecosistema relativament en bones condicions; economies d'escala d'interès, etc....

Ara bé, per tal que això pugui dur-se a bon port, fan falta dues condicions "sine qua non": 1.ª.—voluntat política des de les Institucions (fonamentalment les municipals), i manteniment d'una actitud ofensiva des de les mateixes en aquest camp; i 2.ª.—un gran acord entre aquelles, les entitats d'estalvi-crèdit de la Conca i les forces socials presents en el terreny de les relacions socio-laborals. Si aquestes dues condicions es donen, les perspectives industrials de la Conca, dins de les limitacions dels temps que estem vivint, se situarien en bon camí.

Finalment, cal dir, malgrat que ja no depèn d'allò que es pugui fer des de la Conca, que el tipus d'indústries desitjables per a la nostra comarca han d'ésser aquelles que incorporin o vinguin relacionades amb les noves tecnologies, des d'una hipòtesi a llarg termini; en aquest sentit, si es fa una opció d'aquest tipus (que combina l'evolució actual de la demanda amb la consideració del factor "lleure" com a element de màxim interès per als ciutadans d'aquest país), la formació professional i tècnica de la mà d'obra que s'incorpora de bell nou al mercat de treball serà un element determinant de futur.

VI

Finalment, i encara que sigui de forma telegràfica, voldria situar els trets essencials d'algunes grans àrees d'actuació que incideixen, d'una forma o altra, en l'estructura econòmica i social de la Conca, a les quals, ja sigui per la seva presència col·lateral (p.e.: l'ensenyament), ja sigui per la manca de dades que no ens permeten un tractament estadístic adequat (p.e.: l'economia submergida), ja sigui perquè neces-

sitarien un estudi extens que escapa del marc d'aquest article (p.e.: el comerç interior), no és possible donar l'ampli tractament que haurien de tenir en un treball més acabat.

En el Planejament Urbanístic, els dèficits són importants, fins al punt que fan possible una política territorial poc transparent, sovint amb estímuls al caciquisme, i poc interessant per a l'inversor urbanista o industrial en l'actualitat, un cop acabada la follia urbanitzadora a la que estavem acostumats en els darrers anys. Cal veure que l'any 1980 només Solivella (DSU), Vilaverd (DSU) i Vimbodí (DSU), a part de Vilanova de Prades (NS), tenien aprovada alguna figura de plantejament urbanístic; i aquest és un dèficit greu.

En matèria de vivenda, la Conca presenta una estructura de comarca-segona residència (un 34'6% del total de vivendes són secundàries). Dins d'aquest ordre de coses, i intentant lligar aquest fet amb el de la política turística d'infraestructura, no puc deixar de destacar l'esforç considerable que ha realitzat l'Espluga de Francolí en aquest terreny; a l'Espluga de Francolí les vivendes de segona residència (vacances i caps de setmana) han passat a representar d'un 16'55% del total municipal l'any 1970, un 38'87% l'any 1981; és a dir: en 11 anys han crescut en més d'un 100%, la qual cosa denota aquell esforç, alhora que la voluntat decidida de convertir-se en un centre receptor de visitants de caps de setmana i de vacances en general. D'altra banda, i ja en el terreny estrictament comarcal, cal assenyalar que estem mantenint en situació de vacant un 12'30% del total construït, la qual cosa representa, si més no, un cost social excessiu, sobretot per a la localitat de Montblanc, en la que les vivendes vacants vénen a representar per elles mateixes un 41'6% d'aquell total abans esmentat. Aquest fet s'explica pel trasllat de molts residents des de dins el nucli urbà cap a l'exterior del recinte emmurallat, i obliga, d'altra banda, a plantejar-se seriosament el tema del nucli urbà tradicional.

Sens dubte, la sanitat, terreny en el que la Conca pateix greus mancances, s'ha convertit ja en un dels aspectes essencials de l'anomenat salari social. La situació de la nostra comarca en aquest ordre de coses és relativament preocupant: amb 1'9 llits per cada 1.000 habitants per a malalts crònics entre les comarques de la Conca (1936) i l'Alt Camp, sense cap llit per a malalts greus, sense poder realitzar visites a especialistes ni les corresponents exploracions (tant radiològiques com analítiques) dins la pròpia comarca, manca de servei d'urgències en condicions, etc... És obvi que són greus dèficits, importants sobretot a l'hora de comptabilitzar aquell salari social del que

parlàvem abans. Per això, entenem que és necessària i urgent la construcció del Centre de Salut (compromís del govern de la Generalitat per a l'any 1983), i donar suport decididament a la construcció de l'hospital de Valls, dins una visió racional del tema, i a mig termini.

L'estímul a la política turística, des de la presència de les Institucions comarcals en els Patronats "ad hoc"; amb una major atenció des de tots els municipis cap al fenomen de la presència de Poblet al bell mig de la nostra comarca (tant des del fenomen religiós, com de l'estrictament turístic, i sobretot d'irradiació cultural), combinat amb una major atenció dels moradors de Poblet cap a la comarca; la millora de les comunicacions, fonamentalment en l'eix Montblanc-Reus i en la intensitat del trànsit per ferrocarril; la defensa i gestió de les muntanyes de Prades com a parc natural de la Conca, en condicions de convertir-se en un pulmó absolutament imprescindible per al futur d'algunes comarques veïnes; la necessitat de donar un major impuls a l'economia del lleure, tema clau cap a un futur en què la crisi econòmica actual caldrà que es resolgui des de la base del concepte distribució i no tant des del concepte producció; la racionalització del sector financer a la Conca; la millora, en estructures i preus, del sector comercial; una major implantació de l'ensenyament públic en els nivells de BUP que millori també salari social; etc..., són alguns d'aquells aspectes, dèiem, que mereixerien comentaris complets per ells mateixos, per la seva incidència, encara que en algun cas sigui de trascantó a la base econòmica de la Conca. Caldrà fer-ho en una altra ocasió.

VII

Dèiem a l'inici d'aquest treball, que no era voluntat de l'autor presentar quelcom acabat sinó provocar el debat, la discussió, a la recerca d'un futur de prosperitat per a la nostra comarca. Cap a on anem?, o millor: Cap a on creiem que hauríem d'anar?, aquesta és la qüestió. Insuficiències de l'autor —que són moltes— al marge, el cert és que un treball d'aquest tipus necessita d'un espai molt superior al que podíem dedicar-li en aquest article, i d'una tasca de recerca de dades de les que avui no disposem, que representaria un elevat cost econòmic, tant en la seva obtenció com en el seu tractament. Però crec que això no afecta la finalitat essencial suara esmentada. Tanmateix, em complau que aquest escrit es publiqui al costat d'un altre del bon amic Monmany, que va provocar també el debat en aquell

temps en què es va escriure, i ara podem comprovar que en molts aspectes ha tingut tota la raó. Finalment cal dir que en economia mai res és definitiu car la base del sistema econòmic, des que es va abandonar l'economia de la permuta, és la confiança, i ja se sap que això es pot devaluar en breus instants; no obstant, l'autor, que té plena confiança en els seus conciutadans i en les potencialitats econòmiques de la seva comarca i és conscient alhora de les mancances que cal corregir, vol acabar assenyalant que creu fermament, des de la base de les dades que conté aquest treball i si es donen les condicions explicades al llarg del mateix, en el futur econòmic, i per tant social, de progrés avançat de la Conca. Que així sigui.

FONTS UTILITZADES

1) Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Tarragona, *Tarragona Econòmica 1979, 1980 i 1981*, Tarragona, 1980, 1981 i 1982.

2) Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya, *Memòria econòmica de Catalunya 1979 i 1981*, Barcelona, 1980 i 1982.

3) Caja de Ahorros Provincial de Tarragona, *Coyuntura Económica de la Provincia de Tarragona (1970-75)*, Tarragona, 1977.

4) Lluís RECOLONS, *La població de Catalunya 1900-1970*, Barcelona, 1976.

5) Lleó BENELBAS, *Economia Agrària de Catalunya*, Barcelona, 1981.

6) Ramon TRIAS FARGAS, *Introducció a l'economia de Catalunya*, Barcelona, 1972.

7) Josep MIRÓ, Ernest SENA, Frederic MIRALLES, *La Catalunya pobra*, Barcelona, 1974.